

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Сліденка І. Д.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним зверненням
громадянина Божка Валерія Віталійовича
щодо офіційного тлумачення положень пункту 13.1 статті 13
Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової
відповідальності власників наземних транспортних засобів»

Громадянин Божко Валерій Віталійович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням роз'яснити зміст поняття «належність» транспортних засобів учасникам бойових дій, інвалідам війни, інвалідам I групи та її види, а також витлумачити, чи поширюється дія положень пункту 13.1 статті 13 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 року № 1961–IV зі змінами на вказаних осіб, які керують транспортними засобами на підставі довіреності, та чи зобов'язане у таких випадках Моторне (транспортне) страхове бюро України відшкодувати збитки від дорожньо-транспортної пригоди.

У резолютивній частині Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 2014 року № 7-рп/2014 (далі — Рішення) Конституційний Суд України вирішив: «В аспекті конституційного звернення положення пункту 13.1 статті 13 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 року № 1961–IV зі змінами необхідно розуміти так, що транспортними засобами, які належать учасникам бойових дій, інвалідам війни та інвалідам I групи, є такі наземні транспортні засоби, якими зазначені особи володіють як на праві власності, так і на будь-якій іншій правовій підставі».

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за необхідне висловити окрему думку стосовно Рішення.

1. Обґрунтованість відкриття колегією суддів Конституційного Суду України конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Божка В. В. є сумнівною. Підстави для відкриття провадження у справах щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України встановлено у статтях 42, 43 та 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» в їх органічній єдності. Так, статті 42, 43 містять формальні вимоги, а стаття 94 — принципіві, тобто такі, що визначають сутнісні критерії, необхідні для реалізації Конституційним Судом України повноваження щодо надання офіційного тлумачення. Таким принциповим, сутнісним критерієм, сформульованим законодавцем як підстава для конституційного звернення, є неоднозначне застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод. У конституційному зверненні Божко В. В. наводить приклади, на його думку, неоднозначної прак-

тики судів України, проте не зазначає, які саме його конституційні права можуть бути порушені або вже були порушені. Причиною цього є те, що відповідно до даного казусу порушеними є не суб'єктивні права громадянина, а пільги, тобто преференції, які надає держава певним соціальним групам. Однак це прямо не стосується ні конституційного принципу, встановленого статтею 1 Конституції України (Україна — соціальна держава), ні принципу, визначеного її частиною першою статті 46 (право на соціальний захист), оскільки надання пільг у вигляді компенсацій та привілеїв належить до політики, пов'язаної з розподілом та перерозподілом соціального продукту відповідно до розуміння державою соціальної справедливості. Таке право може принципово відрізнитися від існуючих стандартів демократичного врядування у контексті реалізації принципу соціальної держави. Тим більше встановлення пільг суперечить частині другій статті 24 Конституції України, котра закріплює на рівні принципу заборону будь-яких привілеїв.

2. Конституційний Суд України, реалізувавши положення пункту 4 статті 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» через тлумачення положень пункту 13.1 статті 13 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 року № 1961–IV зі змінами, пішов хибним шляхом уконституювання радянської практики регулювання суспільних відносин у сфері соціальної політики, що суперечить принципу соціальної держави у контексті правової держави.

Зважаючи на тотальну етатизацію, характерну для колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі — СРСР), держава була єдиним суб'єктом соціальної політики. Причому соціальна сфера була цілковито підпорядкована політиці та ідеології, характерним для цього типу держави. Одним із основних методів регулювання суспільних відносин в СРСР, враховуючи відсутність громадянського суспільства, стала практика надання пільг та преференцій різним соціальним групам — від так званої творчої інтелігенції до різного роду соціальних аутсайдерів, причому у специфічному розумінні цих груп радянською державою. Слід звернути особливу увагу на той факт, що надання пільг одним групам здійснювалося за рахунок інших. Крім того, радянський підхід порушував фундаментальні принципи правової держави — рівності та заборони привілеїв. Принцип соціальної держави в контексті правової держави незалежно від того, яка модель при цьому реалізується — ліберально-демократична, консервативна чи соціал-демократична, передбачає надання соціальним аутсайдерам не пільг, а компенсацій та створення відповідних умов для реалізації суб'єктами цих груп конституційних прав і свобод з метою нівелювання несприятливих факторів, що обумовлюють існування такого роду груп. Суб'єкти, щодо яких діють встановлені державою компенсації, вже на власний розсуд використовують такі компенсації та спеціальні можливості для належної соціалізації. Саме цей підхід є засобом усунення соціальної нерівності, тоді як радянський, навпаки, є засобом встановлення системи фактичної соціальної нерівності, заснованої виключно на приматі певної ідеології та на соціально-захисній функції держави патерналістського типу. Причому і в СРСР, і значною мірою в сучасній Україні практично немає або значно обмежена основа дійсно соціальної держави будь-якого типу — стабілізаційно-адаптивна функція.

3. Отже, в конституційному зверненні не було дотримано принципової вимоги — констатувати можливе або евентуальне порушення конституційних прав та свобод. Конституційний Суд України проігнорував цей факт, відкриваючи провадження у справі, не дотримавшись таким чином вимог статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Рішення в цілому продукує та підтримує концептуальну невизначеність, характерну для правової системи України, що знаходить своє відображення у суперечності між фундаментальними принципами, покладеними в основу Конституції України, та механізмами реалізації конституційних норм у законодавстві, а це не відповідає завданню Конституційного Суду України, визначеному у статті 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» — гарантувати верховенство Конституції України.

Суддя Конституційного Суду України

І. СЛІДЕНКО